

Aet Rebane: Nad kiusavad meid. Meid, kes me asjadest õigesti aru saame

Aet Rebane
ajakirjanik

Aet Rebane

FOTO: Kristjan Teedema/Postimees/Scanpix

Valede valamine poliitiliselt laetud massidele annab alati tulemust. Inimesed tahavad anonüümsele vaenlase näo luua. Ja sellest tarkusest on innustust saanud ka ekrelased LGBT-inimestele vastandudes.

▶ KUULA ARTIKLIT

Miks on kujunenud eestimaise tootja Krauss esmaklassilised puhastusained eestlaste

Kampaania kliinikus

Firmaliising.ee – Väikeliisingi töö turule uudse toote

Kivivillast fassaaditoodete uus tootevalik: kergem leida sobivaim

See, kuidas me kohtleme teisi, räägib enim meie enda kohta. Miski pole kõnekam sellest, kuidas kohtleme endast nõrgemaid. Meie inimlikku tugevust ilmestab see, kellest teeme oma vaenlase.

Möödunud nädalal kajastasin Tartu Postimehes EKRE ja LGBT vastasseisu, täpsemalt öeldes siiski EKRE vastuseisu noortekeskuses toimuma pidanud LGBT-teemalisele arutelule.

Kui mainisin ühele oma lähedastest, et lähen ekrelaste meeleavaldust kajastama, küsis too, kas ma ikka saan aru, et seda laadi asjadele vindi peale keeramine teeb asjaosalisi vihasemaks. Sain aru küll. Ajakirjandus on neis asjus niikuinii pantvang: kui ei kajasta, oled kinnimätsija, kui kajastad, õhutad konflikti. See probleem ei ole nii ainult LGBT ja äärmuskonservatiivsuse konflikti korral, vaid kehtib enamiku ühiskondlike vastasseisude puhul.

Viimasel ajal üha laiemat üleriigilist tähelepanu pälviv konflikt taandub minu hinnangul suuresti sellele, et kumbki pool peab teist ajapestuks ning kahtlustab kurikavalas plaanis teistele ühiskonnarühmadele oma arusaamu peale suruda. Tõsi, inimesed kipuvadki kahetsusväärset sageli arvama, et ainult neid on õnnistatud võimega näha asju sedasi, nagu need päriselt on. Umbes nii: sel ajal, mil mina üles kasvasin ja mu väärtushinnangud kujunesid, arvati asjadest nii – järelkult on mul õigus ja ka kõik teised peavad end selle veendumusega kohandama.

Usun, et eelmisel nädalal Tartu raeplatsil vastamisi seisnud leeride siiraim soov oligi lapsi ja noori kaitsta teise poole «ajupesuse» eest. Laste kaitsmine on teadupärast kultuuri ning ühiskonna alus. Selle juures tõusevad väärtushinnangud eriti reljeefselt esile. Teisalt on laste seksuaalsus jällegi ebamugav ja tundlik teema.

Tõsi, inimesed kipuvadki kahetsusväärset sageli arvama, et ainult neid on õnnistatud võimega näha asju sedasi, nagu need päriselt on.

Nüüd väga vastandlike vaadetega inimestega suheldes pidin korduvalt hämmastuma, isegi ehmutama. Eelkõige avastusest, kui kergesti levitatavad on ühiskonnas müüdid. Nende levitamise saavad hõlpsasti hakkama ka need, kelle lugemisoskus pole ligilähedaseltki sama tugev kui nende võitlusvalmidus.

See, et inimene ei oska end veenvalt väljendada või debatis argumenteeritult kaasa lüüa, ei tähenda muidugi seda, et tal võiks vähem õigusi olla. Ometi ei tohiks kellelegi olla võõras inimlik soov püüda teisi mõista, otsida kõigepealt ühisosa ja alles seejärel vaielda. Eelmisel nädalal ei näinud ma kahjuks kaugeltki igas hetkes sellest põhimõttest kinnipidamist. Nagu ka mitte püüet süveneda.

Taasesitan mälu järgi kahekõnet, millesse ise sattusin. «Riik ju ütleb meile kogu aeg, et homosid on liiga vähe,» väideti. «Millal ja kus on riik seda öelnud?» küsisin. «No just eile lugesin Postimehest, kuidas ajakirjanik väitis, et Tartus on 600 homost last.»

Oeh! Kust ma nüüd alustan? Esiteks pole Postimees riik. Samuti ei kajastu eeltoodud väites tõdemust, et meil on homosid liiga vähe. Teadsin nende väidetega vastakuti sattunult väga hästi, mis kirjutisest käib jutt. See oli mu enda kirjutatud.

«Ma tsiteerisin allikat, mitte ei väitnud ise midagi,» jätkasin. «Tsiteerisite, väitsite, seal pole mingit vahet,» resümeeris teine pool. Aga tegelikult ju on suur vahe! Võimetus eristada fakte arvamustest ja eelarvamustest ongi vesi paranoiafabriku veskile.

«Kui te üldse selle loo ise kirjutate ja see pole teile kõrgemalt ette antud,» torkas teine pool lõpetuseks. Vot siis! Kui teisiti ei saa, on ikka varuks anonüümsed «nemad», kes peavoolumeediat kontrollivad ja ajakirjanikele tekste ette annavad. Vandenõuteooriast saab ikka abi!

Siin pole midagi üllatavat, sest üks kõik inimesed püüa maailma seletada. Aga materjali on selleks piiratult, kõike ei saa teada, kõike ei jõua süvitsi analüüsida. Nii tekivad stereotüübid, mis hõlbustavad maailma (näilist) mõistmist.

Tarkus ja intelligents pole sama tähendusega mõisted. Kui tarkuseks võib pidada faktiteadmisi ehk pidepunkte, siis intelligentsuseks valmidust nende pidepunktidega midagi peale hakata. Teisisõnu on küsimus selles, kuidas me oskame faktidele rajada seoseid või mustreid ning neid analüüsida. Mida rohkem on pidepunkte, seda keerukamaid seoseid saab luua.

Julgen siit järeldada, et kõige osavamad vandenõuteoreetikud on inimesed, kellele on antud loomulikku intelligentsi, aga kellele elu pole mingil põhjusel pakkunud võimalust luua kuigi palju asjalikke pidepunkte. Seoseid tahaks siiski igaüks näha ja nii asutaksegi mõttelõngu ketrama piiratud süsteemi sees.

Muidugi on see väga äärmuslik näide, aga mul oli eelmisel reedel vestlus ka inimesega, kes väitis pealtnäha täiesti terve ja kaine oleku juures, et Lille maja noortekeskuse töötajad on reptiil-vampiiride käsilased. See kõik lõppevat varem või hiljem laste tapmisega. Ja meedia olevat osa sellest süsteemist. Küsimuse peale, kust te seda võtate, ohkas kõneleja ja teatas iseenesestmõistetavusele pretendeerival toonil: «Internetis on kõik olemas. Ja ma mõtlen loogiliselt.»

Loomulikult ei kuulu valdav osa EKRE veendunud toetajatest reptiilide ülemvõimu teooria levitajate sekka. Küll aga leiduvad eeltoodud utreeritud näites sarnased jooned, mida võis tajuda teistegi meeleavaldajate tekstis: kõik, mis minu teooriat ei kinnita, on kinnimätsimine ja «vaenlaste» kurikaval kätetöö. Lihtne.

“ Ometi ei tohiks kellelegi olla võõras inimlik soov püüda teisi mõista, otsida kõigepealt ühisosa ja alles seejärel vaielda. Eelmisel nädalal ei näinud ma kahjuks kaugeltki igas hetkes sellest põhimõttest kinnipidamist.

Noortekeskuses korraldatud LGBT-temalise aruteluõhtu vastase meeleavalduse kutsus teadupärast kokku varem Keskerakonna ridadesse, nüüd EKREsse kuuluv Silver Kuusik. Temagi kõnes Lille maja juures kõlas väljend «nad on jõudnud juba lasteaedadesse». Nende all pidas ta silmas Rita Holmi, Soomes õppinud koolitajat ja seksuaalnõustajat, kes on käinud lasteaedades poistele ja tüdrukutele rääkimas sellest, kuidas nende kehad peavad olema puutumatud. Kuusik seevastu ei kõhelnud avalikult väitmast, et Holm õpetab lapsi nokude-tussude-laulu saatel end puudutama.

Siin jõuame tagasi lugemisoskuse juurde. Kuniks leidub inimesi, kes ei oska või ei taha teha vahet näiteks sõnadel «puutumatus» ja «puudutamine» – ja neid leidub alati –, ongi kerged vallanduma seesugused sõimulained, nagu nägime aasta tagasi

Holmi juhtumi puhul ning nüüd noortekeeskuse aruteluõhtu asjus. Objektiiv või Uued Uudised võivad esitleda kuitahes kaheldavaid tõlgendusi, ikka on küllalt neid, kes pimesi usuvad. Valede valamine poliitiliselt laetud massidele annab alati tulemust. Inimesed tahavad anonüümsele vaenlase näo luua.

Sama võtet Eesti poliitikas kasutas pikalt Keskerakond Kesknädala ja Tallinna TV kaudu. Loogika on lihtne: mida rohkem on iseendaga rahulolematuid või nähtamatut vaenlast pelgavaid inimesi, seda hõlpsam on oma sõnumit külvata. Pole asja, mida ei kannataks hirmumarinaadi kasta: meie ei vastuta, süüdi on «nemad».

«Nemad» teevad seda sinu kiusuks, meie kiusuks, kes me saame asjadest õigesti aru. Mis võiks olla lihtsam kui uskuda, et kusagil on «nemad», kes järjepanu koletuid tegusid sepitsevad. Ja nii sünnivad loosungid stiilis «meid tahetakse panna uskuma», «meile jäetakse rääkimata». Unustatakse, et nagu Kesknädal ja Tallinna TV on ka Objektiiv ja Uued Uudised loodud poliitiliseks tööriistaks.

Muidugi ei pea me ilmavaatelisi infokanaleid põhimõtteliselt põlastusväärseks pidama. Erakondadel on õigus oma poliitikale toetust otsida. Ent seejuures ei tohiks unustada kohustust liialdustest hoiduda. Ja leitud auditooriumile meelde tuletada, et teistsuguseid vaateid ei pea tingimata demoniseerima, et vaielda saab ka viisakalt ning vägivaldsusesse kaldumata – jah, ka verbaalne vägivald on vägivald. EKRE pole oma kanalites seda teinud piisavalt, ehkki võimalust oleks.
